

Eerder gepubliceerd in Heraldisch Tijdschrift 17 (2011): 6-8. Nu een gekleurd wapen Van Arkel toegevoegd.

Boomtrappen als oorsprong van de beurtelings gekanteelde dwarsbalk en de stormladder

Sleutelwoorden: Van Arkel, boomtrap, stormladder, beurtelings gekanteelde dwarsbalk

Anton C. Zeven.

In zijn artikel over de Van Arkels gaat Hans de Boo¹ in op het ontstaan van het wapen met de twee beurtelings gekanteelde dwarsbalken (fig. 1). De Van Arkels stammen uit het geslacht Van (der) Le(e)de, een naam die refereert aan het riviertje de Lee, waar zij een kasteel Ter Leede hadden gebouwd. In de Lee werd een dam gelegd, waar een plaats ontstond die later Leerdam ging heten. De 'r' werd net als in de plaatsnamen Rotterdam en Amstelredam toegevoegd. Sinds 1247 (Corpus Sigillorum Neerl. nr. 1044) voerden de Van der Lede's - en later ook de Van Arkels - twee beurtelings gekanteelde dwarsbalken in hun schild. In een handschrift uit 1475 worden die *scalis*, dat is 'ladders' genoemd.² Kennelijk werd de betekenis van de plaatsnaam Leerdam niet meer begrepen en dacht men hierbij aan een soort ladder. Dus soortgelijk aan de naam Wageningen, dat in zijn stadswapen een rad of een wiel (van een wagen) voert, terwijl oorspronkelijk de naam refereert aan een persoonsnaam Wagen.

Echter wie ziet nu in een beurtelings gekanteelde dwarsbalk een leer of ladder? Dat wil zeggen een voorwerp om mee omhoog en omlaag te klimmen.

Fig. 1. Het wapen Van Arkel. Ontleend aan Hogenda (Heraldische Databank van HansNagtegaal).

Boomladders

Vroeger werd een ladder wel van een spar gemaakt. Men kapte de spar, sloeg vervolgens alle

Fig. 2. Een schematische boomladder.

Fig.3. Een beurtelings gekanteelde paal.

takken weg, behalve diegene die in één vlak lagen. Vervolgens kortwielde men deze overgebleven takken zodanig dat men een paal kreeg met aan weerszijden afwisselend, d.w.z. beurtelings stompjes van de takken, en met een lengte van ca 20 cm. Soms hield men aan de top enkele lange stompjes over, zodat, de boomladder niet om zijn lengteas kon draaien, wanneer deze boomladder tegen een hooi- of korenberg of stadsmuur werd gezet. Een andere type boomladder ontstond door het behouden van tegenoverelkaar groeiende takstompjes. Een dergelijke boomladder was gemakkelijker als men langdurig een werkzaamheid moest verrichten. Men kon hierop steviger met beide benen gestrekt blijven staan, dan op een ‘beurtelings’ gekapte ladder.

Fig. 4. Een beurtelings gekanteelde dwarsbalk.

Tegenwoordig ziet men een dergelijk ‘boomladder’ wel om in een telefoon/telegraafpaal te klimmen. Beurtelings, dat is om en om bevinden zich aan de buitenzijde van de paal uitsteeksels.

Schematisch wordt een dergelijke boomladder in fig 2 aangegeven. Verbreedt men de zijtakken dan ontstaat heraldisch gezien een beurtelings gekanteelde paal (fig.3). Draait men deze paal 90° dan verkrijgt men een beurtelings gekanteelde dwarsbalk. Een dergelijke dwarsbalk kan voor de Van der Leede-/Van Arkel aantrekkelijker geweest zijn dan een beurtelings gekanteeld paal.

Beurtelings gekanteelde schuinbalk

De paal kon ook 45° gedraaid worden om een beurtelings gekanteelde schuinbalk te krijgen.

Afb. 5. Grave Otzel van Ortenberch.

Detail van een bladzijde uit het Wapenboek van de heraut van Gelre, gekopieerd door de Leidse heraldicus Cornelis Engelbrechtsz (ca. 1465-ca 1530). Coll. Hoge Raad van Adel.³

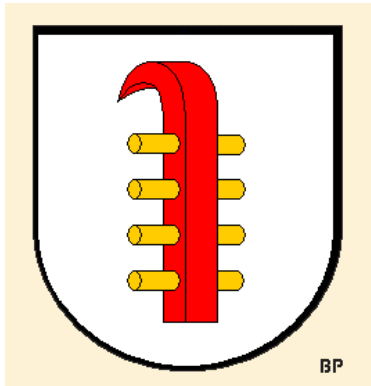
De einden van de schuinbalk zijn niet correct getekend.

In het wapen van Leerdam heeft men, de eenieder bekende, gewone ladder opgenomen, bestaande uit twee palen, verbonden door sporten (zie voor afbeelding bij De Boo¹).

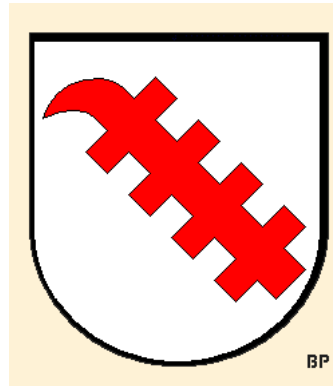
Stormladder

De Nederlandse naam stormladder⁴ is voor een dergelijk boomladder te beperkt. Bernhard Peter noemt het in het Duits een Steighake, d.i. een klim- of ladderhaak.. Men gebruikte

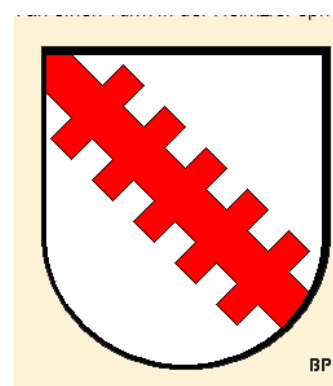
inderdaad een dergelijke ladder om tegen een te bestormen muur te plaatsen, maar dat men kon natuurlijk ook tegen een ander te beklimmen object zijn. In alle gevallen moest men voorkomen dat de boomladder om zijn as draaide. Een mogelijkheid noemde ik reeds boven. Een andere mogelijkheid was om aan de top een haak te maken, die òf in de zijkant van een korenberg geduwd òf over de rand van een muur kon worden. Bernhard Peter beschrijft in zijn site⁵ enkele ‘tegengekanteelde’ boomtrappen met of zonder tophaak.

Afb. 6. Von Bredow.

Afb. 8. Von Donop.

Afb. 9. Eveneens Von Donop..

Een andere type boomladder ontstond door het behouden van tegenoverelkaar groeiende takstompen. Een dergelijke boomladder was gemakkelijker als men langdurig een werkzaamheid moest verrichten. Men kon dan met beide gestrekte benen blijven steviger staan, dan op een ‘beurtelings’ gekapte ladder.

Von Bredow: in zilver een naar rechtsgewende rode haak met gouden dwarslatten. Zie ook Biezen over Von Breda.⁶

Von Donop: in zilver een rode stormram

Von Donop: in zilver een tegengekanteelde rode schuinbalk.

Noten

¹de Boo, J.A. ‘Het land en het geslacht van Arkel’. *Heraldisch Tijdschrift* 16 (2010): 53-60.

²Mondelinge mededelingen van J.A. de Boo (03-09-2010).

³Wolleswinkel, E. ‘190 jaar Hoge Raad van Adel’. *Genealogie* 10 (2004.): 55-57. Dit type schuinbalk is zeldzaam. Ik vond maar één voorbeeld.

⁴C. Pama. ‘Rietstaps Handboek der Heraldiek’. 5e druk. E,J, Brill. 1987 (zonder afb.), en H.K. Nagtegaal. ‘Heraldisch vademecum’. CBG, Den Haag. 2003 (met afb. van een stormladder).

⁵www.dr-bernhard-peter.de/Heraldik/steigbaum.htm

⁶N.J.M. Biezen. ‘Cachet van de Oostenrijkse graven von Breda’. *Heraldisch Tijdschrift* 15: 2-4.

Zie voor meer informatie onder Steighake, Steigbaum, Sturmleiter, échelle d’escalade, échelle d’assaut, & scaling ladder.